

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಕುರಿತ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು

ಡಾ. ಬೋಜಮ್ಮ. ಕೆ. ಎನ್.*

*ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ಮಂಜುನಾಥೇಶ್ವರ (ಸ್ವಾಮಿಶ್ವರ) ಕಾಲೇಜು, ಉಜಿರೆ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಗಮನ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭಿಜಾತ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ತದನಂತರ ಪ್ರಾಕೃತ, ಪಾಲಿಭಾಷೆಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿವೆ. ಭಾಷಾಂತರ, ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರ ಈ ಮೂರು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಎನಿಸಿದರೂ, ಸಮಾನ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಭಾಷಾಂತರವೆಂದರೆ ಮೂಲವನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು. ಅನುವಾದವೆಂದರೆ ಮೂಲವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅದರ ಆಶಯವನ್ನು ಬದಲಿಸದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳುವುದು. ರೂಪಾಂತರವೆಂದರೆ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ತರುವಾಗ ಮೂಲದ ಕಥಾ ವಸ್ತುವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ, ಆವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಹಿಸಿ ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶಾಧಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮೇಲಿನ ಮೂರೂ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬುದ್ಧನ ಕುರಿತ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿವೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು: (Keywords) ಬುದ್ಧ, ಬೋಧಿ ಜ್ಞಾನ, ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾದ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ನಡೆದಿದ್ದೆ. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದರೆ ಬಿದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರದ್ದು. ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ.1907ರಲ್ಲಿ 'ಬೌದ್ಧಾವತಾರ' ಎಂಬ ಕಿರುಹೊತ್ತಗೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತಂದರು” (ವಸಂತಕುಮಾರ ತಾಳ್ಮೆ; 2005, 281) ಬಿದರೆಯವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ “ಧರ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಜಾಪನರುನ್ನತಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ” (1913). ಇದು ಬೌದ್ಧ ಜಾತಕ ಕಥೆಯೊಂದರ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿ. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಬೋಧಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ಕಪಿಲ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ, ತನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದ ಯಶೋಧರಗೆ ಆಕೆಯ ದುಃಖ ಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತ” (ಅದೇ.282). ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ 'ಸಿಗಾಲಸುತ್ತ' 1910-11ರಲ್ಲಿ 'ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಬೌದ್ಧ

Please cite this article as: ಡಾ. ಬೋಜಮ್ಮ. ಕೆ. ಎನ್. (2023). ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಕುರಿತ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 4(5). ಪು.ಸಂ. 47-57.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು ಎಚ್.ವಿ. ಶ್ರೀರಂಗರಾಜು ಮತ್ತು ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು. ಶ್ರೀರಂಗರಾಜುರವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬುದ್ಧ ವಚನ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ 'ಕನ್ನಡ ತ್ರಿಪಿಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯಡಿಯಲ್ಲಿ 'ದೀರ್ಘ ನಿಕಾಯ'ದ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳು, 'ಖುದ್ಧಕ ನಿಕಾಯ', 'ಧರ್ಮಪದ' ಹಾಗೂ 'ಜಾತಕ ಕಥೆ'ಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೋಸಂಬಿ ಅವರು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಭಗವಾನ್-ಬುದ್ಧ' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಯನ್ನು ಆದ್ಯರಂಗಚಾರ್ಯರು 1956ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಿದಿರೆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು 'ಧರ್ಮಪದವೆಂಬ ಬುದ್ಧಗೀತೆಯು', 'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಜಾತಕ', 'ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ' ಎಂಬ ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

'ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧ' ಎಂದು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೋಸಂಬಿ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಆದ್ಯ ರಂಗಚಾರ್ಯರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 12 ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದು, ಇವು ಬುದ್ಧನ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಉಪದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಬುದ್ಧನ ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು, ಆತ ಕೈಗೊಂಡ ತಪಸ್ಸು, ನೀಡಿದ ತತ್ವಬೋಧೆ, ಶ್ರಾವಕ ಸಂಘಗಳು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಆತನು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದ ಬುದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆ ಆತ್ಮವಾದ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ಯಜ್ಞ-ಯಾಗ, ಜಾತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಆ ಕಾಲದ ಬೌದ್ಧ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕೂಡ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಘಟನೆಗಳು ಹಾಗೂ 'ಸುತ್ತಗಳ' ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಉಪದೇಶ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಪ್ರಚಲಿತ ಕಥೆ ಹಾಗೂ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದೆಂದೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ ಹೀಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಊಹೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು 'ಬುದ್ಧ ವಚನ ಪರಿಚಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆತನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇವು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು ಅನುವಾದಗಳು ಎನ್ನಿಸದಂತೆ ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಮೂಲಗಾಹೆಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ 15 ಗಾಹೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳು ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿವೆ. ಬುದ್ಧ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆನ್ನಲಾದ ಈ ಉಪಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ, ಪ್ರತೀಕಗಳೂ ಆಗಿವೆ. 'ಬುದ್ಧನ ಸಂವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸುಂದರ ಸೂತ್ರಗಳು' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಅಹಂಕಾರದಿಂದಿರುವವನಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ, ಆತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಆದೇಶದಂತೆ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸ ಹೋಗಿ ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾದ ಅಭಯರಾಜ ಕುಮಾರನ

ಘಟನೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ನಡೆದ ಸಂವಾದಗಳನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನ ಜೀವನ ಉಪದೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ರೋಗಿಗಳ ಬಗೆಗಿರುವ ಅನುಕಂಪ ಮತ್ತು ನಾಲಾಗಿರಿ ಆನೆಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಜೀವನದ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನ ಹಾಗೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಬದುಕು ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ಏಕಾಂತ, ಸಂತುಷ್ಟಿ, ಧ್ಯಾನ, ಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಬುದ್ಧ ಅಜಾತ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬುದ್ಧನ ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ.

ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ 'ಬುದ್ಧನ ವರ್ಣವಾದ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂತ್ರ, ವೃಷಲಸೂತ್ರ, ಮುಂತಾದ ಒಂಬತ್ತು ಸೂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬುದ್ಧನ ನಿಲುವೇನು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬುದ್ಧ ಇತರರೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ತಾತ್ವಿಕ ಸಂವಾದಗಳ ಕುರಿತಾದ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ನೀಡದೆ ತನ್ನ ಆಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಯಾರು ವಿಮುಕ್ತನೋ ಆತನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಬುದ್ಧನ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲುವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಫಾಹಿಯಾನ್, ಸುಂಗ್-ಯಾನ್, ಹೂಯನ್ ತ್ಸಾಂಗ್, ಇತ್ಸಿಂಗ್, ಹುಯೆನ್‌ಥಿಯು, ಸಂಘವರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಬೌದ್ಧ ಯಾತ್ರಿಕರು ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಬರೆದ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನವನ್ನು ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸರಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕೃತಿ "ಚೀನಾ ದೇಶದ ಬೌದ್ಧ ಯಾತ್ರಿಕರು".

ಪಾಲ್‌ಕೆರಸ್ ಅವರ 'ಕರ್ಮ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಬೌದ್ಧರ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಕುರಿತಾದ ಕೃತಿ. ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಿದರೆ ತನಗೇ ಕೇಡು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇ ಬೇಕು: ಆದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಬುದ್ಧನ ತತ್ವವನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ, ಯಾವ ವರ್ಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಈ ಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷ.

ಅಶ್ವಘೋಷನ 'ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಎಸ್.ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರು 'ಕನ್ನಡ ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ' (1974) ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರು 'ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ' (1956), ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. ಅವರು 'ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ' (2000) ಎಂದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ 'ಸೌಂದರನಂದ' ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ.2000 ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಯಂಗೈಸ್ಡ್ ಡಿಸೈಪಲ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೀಲತ್ತಹಳ್ಳಿ ಕಸ್ತೂರಿಯವರು 'ಕರುಣಾಲಹರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಾನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹರ್ಮನ್ ಹೆಸೆ ಅವರ 'ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಜಯಕೃಷ್ಣ ಟಿ.ಎನ್. ಅವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ 'ಬೋಧಿಸತ್ತ್ವ' ನಾಟಕವನ್ನು ಡಾ. ಗೀತಾ ಶೆಣೈಯವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೊ. ಬಿ.ವಿ. ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ರವರು ಅಶ್ವಘೋಷನ 'ವಜ್ರಸೂಚಿ' (2007) ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು

‘ಸುತ್ತಪಿಟಕ’ದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ‘ಖುದ್ಧಕನಿಕಾಯದ’ 15ನೆಯ ಉಪಗ್ರಂಥವೇ ‘ಜಾತಕ’ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 22 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ‘ಜಾತಕಗಳು’ ಎಂದರೆ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಥೆಗಳು. ಬುದ್ಧನ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು. ಬುದ್ಧನಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೊರಡುವ ಸಾಧಕನ ಹಂತವೇ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದರೆ ಬೋಧಿಯನ್ನು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅರ್ಹತೆ ಉಳ್ಳವನು ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧನಾಗಬಲ್ಲವನು ಎಂದರ್ಥ. “ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬೋಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ತನಕವು ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಾಗಿ ಜನಿಸಿದವನಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ: ಬದಲಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆತ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ, ಪ್ರಾಣಿ, ದೇವತೆ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಈ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಿತಿ ಕೊನೆಗೆ ಶಾಕ್ಯವಂಶದ ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಬಳಿಕ ‘ಬುದ್ಧತ್ವ’ ತಳೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಜೊತೆ ಈ ‘ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ’ನ ಕಲ್ಪನೆ ಬೆಳೆದಿದೆ” (ಮಂಜಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ: 1992, 372). ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಿತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು ವಿವಿಧ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಬಂದು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಕಸುಬುಗಳ ಜನರ ಅನುಭವಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ದ್ಯೋತಕಗಳಾಗಿ ಈ ಕಥೆಗಳು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗುತ್ತವೆ.

ಧಮ್ಮಪದ

‘ಧಮ್ಮಪದ’ ಎಂದರೆ “ಧರ್ಮದ ದಾರಿ” ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಧರ್ಮದ ಹಾಡುಗಳ ಗುಚ್ಛ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಅಮೂಲ್ಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗ್ರಂಥ. ಧಮ್ಮಪದವು ಪಾಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪಾಲಿಭಾಷೆ ಆ ಕಾಲದ ಜನಪದ ಭಾಷೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪೈಕಿ ಧಮ್ಮಪದವೂ ಒಂದು. ಧಮ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೂ ಇದೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದೆ. ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವು ಇದರ ಕಾಳಜಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು.

ಧಮ್ಮಪದ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿದೆ. ‘ಖುದ್ಧಕನಿಕಾಯ’ದ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣ ‘ಧಮ್ಮಪದ’. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದ 423 ಗಾಥೆಗಳಿವೆ. ಈ ಗಾಥೆಗಳು 1 ಯಮಕವಗ್ಗ (20), 2 ಅಪ್ಪಮಾಗವಗ್ಗ (12), 3 ಚಿತ್ತವಗ್ಗ(11) 4 ಪುಷ್ಪವಗ್ಗ(16), 5 ಬಾಲವಗ್ಗ(16), 6 ಪಂಡಿತವಗ್ಗ(14), 7 ಅರಹತವಗ್ಗ (10), 8 ಸಹಸ್ರವಗ್ಗ(15), 9 ಪಾಪವಗ್ಗ(13), 10 ದಂಡವಗ್ಗ(17), 11 ಜರಾವಗ್ಗ(11), 12 ಅತ್ತವಗ್ಗ (10), 13 ಲೋಕವಗ್ಗ (12), 14 ಬುದ್ಧವಗ್ಗ (18), 15 ಸುಖವಗ್ಗ (12), 16 ಪಿಯವಗ್ಗ (12), 17 ಕೊಥವಗ್ಗ (14), 18 ಮಲವಗ್ಗ (21), 19 ಧಮ್ಮಿದ್ಧ ವಗ್ಗ (17), 20 ಮಾರ್ಗವಗ್ಗ (17), 21 ಪ್ರಕೀರ್ಣವಗ್ಗ (26),

22) ನಿರಯವಗ್ಗ (41), 23) ನಾಗವಗ್ಗ (13), 24) ತನ್ವಾವಗ್ಗ (26), 25) ಭಿಕ್ಕುವಗ್ಗ (23), 26) ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಗ್ಗ (41), 26 ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಬುದ್ಧ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಸುಖಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರುವ ಆತಂಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಸರಳವಾದ ಉಪಮಾನ, ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಧಮ್ಮಪದ' ಬುದ್ಧನ ಬೋಧೆಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಧೇರವಾದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಂತೂ ಇದು ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಗ್ರಂಥವೇ ಆಗಿದೆ. ಬುದ್ಧ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡರೂ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಅವೆರಡರ ಗುರಿಯೂ ಒಂದೇ). ಇರವಿನ ಅರಿವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ-ಪಡೆಯುತ್ತ ಅದರ ಮುಂದಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ, ಇದು ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಸರಳ ಹಾಗೂ ನೇರವಾದ ಜನರ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಸಂಭಾಷಣೆಯ/ಸಂವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು. ಹೇಳುವಾಗ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಘಟನೆ/ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಆ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥೆಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗಿದೆ. "ಈ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಧಮ್ಮಪದ ಅಟ್ಯಾಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ. ಬೌದ್ಧರಿಗೆ 'ಧಮ್ಮಪದ' ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರಳ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಅನುಕಂಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಲಹೆಗಾರ; ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ, ನೇರ ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿನಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಗೌರವಗಳ ಪ್ರಚೋದಕಶಕ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಗಾಥೆಗಳು ಬುದ್ಧನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣಗೊಂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭಾವಗಳ ಅರಳುಗೊಂಡ ಪರಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಗಳು. ನೈಜ ಬದುಕಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನುಭವದ ತೀವ್ರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥೆಯೂ ಸರಿಯಾದ ಬದುಕಿಗೆ ನಿತ್ಯಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ" (ಚಂದ್ರಯ್ಯ.ಬಿ.ನಂ.; 2008, 132).

ಧೇರೀಗಾಥಾ

ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪಾಲಿ ಭಾಷೆಯ ಏಕೈಕ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ 'ಧೇರೀಗಾಥಾ'. ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿರುವ ಬುದ್ಧನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಖುದ್ಧಕನಿಕಾಯದ ಹದಿನೈದು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಧೇರೀಗಾಥಾ'ವು ಒಂದು. ಪಾಲಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯ ಕವನಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಧುವೆಂಕಾರ್ಡಿಯವರು 1996ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುನಿಯರು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಹೋರಾಟ, ವೈರಾಗ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಭೋಗ, ವಿಲಾಸ ಜೀವನ, ಅದರ ನಶ್ವರತೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟಾದ ಬಗೆ ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನ ಭ್ರಮೆ, ದುಃಖ-ಸುಖಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವೇದನೆ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ, ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ, ಗೇಯ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ" (ಮಧುವೆಂಕಾರ್ಡಿಯ; 1996,

xi). ಥೇರಿಗಾಥಾ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾರು ಸರ್ಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 522 ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. 'ಥೇರಿಗಾಥಾ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 73 ಭಿಕ್ಷುನಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. "ಈ ಭಿಕ್ಷುನಿಯರು ಹಿಂದಿನ ಬುದ್ಧರುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದವರು. ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ನಿಶ್ಚಯದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದು, ಕಾಲಾಬಾಧಿತವಾದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದವರು. ಗೃಹ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹಲವಾರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ ಪಟ್ಟವರು ಕೂಡ. ನಡೆ-ನುಡಿಗಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ತಾಳಿದವರು.

ಆಯಾ ಕಾಲದ ಒಡೆಯ (ಬುದ್ಧ)ನ ಪ್ರವಚನ ಕೇಳಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಕೊನೆಗೆ ಇವರು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ (ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ದೊರೆಯ, ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ, ಗೌರವಸ್ಥ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ, ಶ್ರೀಮಂತ ನಾಗರಿಕನ, ಬೇಟೆಗಾರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ, ವೇಶ್ಯೆಯ, ಬಡವನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಅದೇ ಅಂತಸ್ತುಗಳ ವರನೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಸುಖ, ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥಗ್ರಹ ಆಚರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಅರಹಂತ ಪದವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿದಾಗ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು, ಬಿಡುಗಡೆ ಸಾಧಿಸಿದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾ ಹರ್ಷೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಈ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ" (ಮಧುವೆಂಕಾರೆಡಿ: 1996, xi)

ಬೋಧಿಸತ್ವ

ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಚರಿತೆಗಾರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗಣಿತ್ಯ, ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಸಾಧಕರಾದ ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೊಸಾಂಬಿ ಅವರು 'ಬೋಧಿಸತ್ವ' ನಾಟಕವನ್ನು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಡಿ.ಡಿ. ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ ಮಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಆದ ಮೀರಾ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೀರಾ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ ಮರಾಠಿ ಮೂಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಗೀತಾ ಶೆಣೈಯವರು ಬೋಧಿಸತ್ವ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೋಧಿಸತ್ವನ ಬದುಕಿನ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 'ತ್ರಿಪಿಟಕ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಾಟಕಕಾರರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೋಧಿಸತ್ವನ ಜನನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆತ ರಾಜ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವರೆಗಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಈ ನಾಟಕ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬುದ್ಧನ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ನಾಟಕ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮ, ನದಿನೀರಿನ ಹಂಚಿಕೆಯ ವಿವಾದ ಮುಂತಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲದೆ; ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆಯಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಜ್ರಸೂಚಿ

ಅಶ್ವಘೋಷನ 'ವಜ್ರಸೂಚಿ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಬಿ.ವಿ.ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ. ನೇಪಾಳದ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗಿದ್ದ ಬ್ರೈನ್ ಹಡ್ಸನ್ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ 1829ರಲ್ಲಿ ನೇಪಾಲದ ಓರ್ವ ವೃದ್ಧ ಬೌದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಂದ 'ವಜ್ರಸೂಚಿ'ಯ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಠ್ಯದ ಪ್ರತಿಯು ದೊರೆಯಿತೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಹಡ್ಸನ್ ಇದನ್ನು ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ರಾಯಲ್ ಏಷಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದನು. 1985-86ರ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಲೇಖಕರಾದ ಎಸ್.ಕೆ. ಮುಖರ್ಜಿ, ಆರ್.ಪಿ ದ್ವಿವೇದಿ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಕೃತಿಯ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಮಾತ್ರ ಈವರೆಗೂ ಪ್ರಕಟವಾದುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿ.ವಿ.ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೀಗ ಅವರೇ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ 'ವಜ್ರಸೂಚಿ'ಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಶ್ವಘೋಷನ 'ವಜ್ರಸೂಚಿ' ಒಂದು ವಾಸ್ತವವಾದ ರಚನೆ ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಬಿ.ವಿ.ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ವರ್ಣಭೇದ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿರುದ್ಧದ ಚಿಂತನೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಕರುಣಾಲಹರಿ

'ಯಂಗೈಸ್ಡ್ ಡಿಸೈಪಲ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೀಲತ್ತಹಳ್ಳಿ ಕಸ್ತೂರಿಯವರು 'ಕರುಣಾಲಹರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಾನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಬುದ್ಧನ ಚರಿತ್ರೆ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಬಾಳಿನ ಏರುಪೇರುಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಓರೆಕೋರೆಗಳು ಭಿಕ್ಷು ಜೀವನದ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳು, ದುರ್ಜನರ ಕ್ರೌರ್ಯ, ಹಿಂಸೆಗಳು, ವಿರೋಧಿಗಳ ಅಸೂಯೆ ಮಾತ್ರಯಗಳು - ಈ ನಡುವೆ ಬುದ್ಧನ ಸಾಧನೆ, ಅಹಿಂಸೆ, ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗ ಆತನ ಸಮಾಧಾನ ಗುಣ-ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೂರಿಯಾದ ಏಕಾಕ್ಷ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗಿ ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೂ ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಆತನ ಕೃಪೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬುದ್ಧ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿ ಅನಂತರ ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸುವುದು ಅವನ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ದಯಾಮಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗೆ ಆತ ಉದಾರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಆತ ಯಶೋಧರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವಿಯರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷುಣಿಯರಾಗಲು ಅವರ ಹಠದಿಂದಾಗಿ ಹೊರತು ಬುದ್ಧನ ಔದಾರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದ ಸುನೀತನನ್ನು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಆತನ ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಒಂದೊಂದು ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಬುದ್ಧನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಬಗೆಗೆ ಗೌರವ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ.

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ

ಜರ್ಮನ್ ದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಿಂತಕ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ, ಹೆರ್ಮನ್ ಹೆಸೆಯವರು ರಚಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿ 'ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ'. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಜಯಕೃಷ್ಣ ಟಿ.ಎನ್ ಅವರು 2012ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದಿಂದ ತೀವ್ರ ಮಾನಸಿಕ ಆಘಾತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಸ್ರ್ ಅವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ವಿರೋಧಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಧರ್ಮವೊಂದರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ತು. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟ ಹೆರ್ಮನ್ ಹೆಸ್ರ್ಗೆ ಚೀನಾ, ಭಾರತದಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಇಹ-ಪರಗಳ ಚಿಂತನೆ, ಮಾಯೆ-ಮೋಕ್ಷದ ಮಾತುಗಳು, ಜಡ-ಸಂಗಮದ ವಿಚಾರಗಳು, ಭೌತಿಕ-ನಿರ್ವಾಣದ ತುಡಿತಗಳು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಎನಿಸಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ದಯೆ, ಶಾಂತಿ, ಕರುಣೆಯ ತತ್ವ ಪ್ರಸಾರಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೆಸ್ರ್‌ನನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಲ್ಲ ಆಲ್‌ಅಟೆನ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು "ಹೆರ್ಮನ್ ಹೆಸ್ರ್‌ನಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಬರೆಯಬೇಕು, ಬುದ್ಧನ ಮೌನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮಹಾಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಾರಿ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬ ನಿರಂತರ ತುಡಿತ ಆತ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನೊಳಗಿನ ಭೀತಿ, ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದ ಹೆಸ್ರ್‌ನದು ಬುದ್ಧನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪಾತ್ರವೇ 'ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ' - ಹೆಸ್ರ್ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಯಾವುದೇ ಭೌತಿಕ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ರೀತಿ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಾಯ, ಮುಕ್ತಾಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭ. ಇದು ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಆಗಾಧ ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಚಯದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಗುರಿ.

ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ

ಅಶ್ವಘೋಷನು ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥ, ದಾರ್ಶನಿಕ ಗ್ರಂಥ, ನಾಟಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ಬರೆದ 'ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ' ಮತ್ತು 'ಸೌಂದರನಂದ' ಕಾವ್ಯಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳು. ಅಶ್ವಘೋಷನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ಒಂದು, ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನ ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪುರುಷಪುರ (ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ಪೆಷಾವರ್) ದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕುಶಾನ ವಂಶದ ರಾಜ ಕನಿಷ್ಕನಿಗೆ ಅಶ್ವಘೋಷನು ಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಜನನ ಸ್ಥಳ ಸಾಕೇತ, ಅವನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿ. ಇವನು ಜನಿಸಿದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಅನಂತರ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಂಡನೆಂಬುದು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. "ಅಶ್ವಘೋಷ ಎಂಬುದು ಅವನ ಹುಟ್ಟು ಹೆಸರೋ ಅಥವಾ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರೋ, ಬಿರುದೋ ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯದು, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅವನು ಬೌದ್ಧ ಮತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಅನ್ಯಧರ್ಮದವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಮಹಾಯಾನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನ ವಾಕ್ಪಟುತ್ವದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಶ್ರೋತೃಗಳು ಕುದುರೆಗಳು ಕನೆಯುವಂತೆ ಉದ್ಗರಿಸಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ಹೊರಗಿನ ಕುದುರೆಗಳೂ ಅವನ ವಾಕ್

ವೈಖರಿಗೆ ದನಿಗೂಡಿಸಿ ಹೇಷಾರವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವಂತೆ, ಅದರಿಂದ ಅವನು ಅಶ್ವಘೋಷ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುತ್ತಾನೆ” (ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಬಿ.ವಿ.; 2007,03).

“ಕವಿ, ನಾಟಕಕಾರ, ಸಂಗೀತಕಾರ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ, ಬೋಧಕ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ದಾರ್ಶನಿಕ-ಅಶ್ವಘೋಷನದು ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಧ್ವನಿಸುವ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನೇ ಬಳಸಿ ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಘೋಷ ಹಾಡಿದ ವಿರಕ್ತ ಗೀತೆಯಿಂದ ಪಾಟಲಿಪುತ್ರದ ಐದುನೂರು ಮಂದಿ ರಾಜಪುತ್ರರು ಲೌಕಿಕ ತೊರೆದು ವಿರಕ್ತರಾದರಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ರಾಜ ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಇವನಿಂದ ಬರಿದಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಸಂಗೀತವನ್ನೇ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತನೆಂದು ಚೀನೀಯರು ಗೌರವಿಸಿದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕವಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಶುಷ್ಕ ಜ್ಞಾನಿ, ಬೌದ್ಧಪಂಡಿತ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ದರ್ಶಕ” (ಬಸವರಾಜು ಎಲ್.; 2011,02). ಈ ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸರ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗುವಂತೆ ಅಶ್ವಘೋಷ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತರಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಬುದ್ಧರನ್ನು ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಬುದ್ಧನನ್ನಾಗಿ, ರಾಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಂತೆ ಅವತಾರಿ ಪುರುಷರನ್ನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬೌದ್ಧತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಬೌದ್ಧೇತರರು ಮತ್ತು ಅನ್ಯಮನಸ್ಕರು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವಂತೆ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಘೋಷ ತನಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾವಸ್ತು ಮತ್ತು ಲಲಿತ ವಿಸ್ತಾರ ಬೌದ್ಧಕಾವ್ಯಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುರಿದು ಅಲಂಕಾರ ಲಕ್ಷಣದ ಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಸಮಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಉಪಮೆ, ರೂಪಕ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಾಗಿ ಬಳಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ಆಳವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನ ‘ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ’ಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ರೂಪದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಒಬ್ಬ ನಿಜವಾದ ಕವಿ, ಬುದ್ಧನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಉದಾತ್ತತೆಗೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗೌರವಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 28 ಸರ್ಗಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತಗೊಂಡಿದ್ದರೂ “ಆ ರಾತ್ರಿ ಎರಡನೇ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳ ಜನ್ಮಾಂತರದ ದುಃಖಮಯವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ (14, 31) – ಅಶ್ವಘೋಷನು ಬರೆದ ಈ ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲ ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ (ಒಟ್ಟು ಕಾವ್ಯದ) ಇನ್ನರ್ಧದಷ್ಟು ಭಾಗ ಟಿಬೆಟ್ ಮತ್ತು ಚೀನೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದನ್ನು ಇ.ಎಚ್. ಜಾನ್ಸನ್ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಿಂದಿಗೆ, ಮರಳಿ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೂ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಳೆದುಹೋದ ಈ ಕಾವ್ಯಭಾಗವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಜಿ.ಪಿ. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. ಅವರ ಬುದ್ಧಚರಿತೆ ಕೃತಿಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಶ್ವಘೋಷ ಕವಿಯ ‘ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ’ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಎಸ್.ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರು ‘ಕನ್ನಡ ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ’ (1974), ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರು ‘ಬುದ್ಧ ಚರಿತಂ’ ಮತ್ತು ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ‘ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ’ (2000) ಎಂಬುದಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರ ಕಾವ್ಯವು

ಹಳೆಗನ್ನಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಸ್.ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರು ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾವಾನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಾನ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಹಲವಾರು ವಚನಗಳನ್ನು ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕಡವ ಶಂಭು ಶರ್ಮರು ಅನುವಾದಿಸಿದ ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆಯ 2 ಸರ್ಗಗಳು ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಕಡವ ಶಂಭು ಶರ್ಮರ ಕೃತಿ ಸಂಚಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದ ಡಾ. ಶ್ರೀಧರ ಎಚ್.ಜಿ. ಅವರು ಉಳಿದ ಸರ್ಗಗಳ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬಹುತೇಕ ಅವರ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸೌಂದರನಂದ

ಅಶ್ವಘೋಷನ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ 'ಸೌಂದರನಂದ' ಇದು ಕೂಡ ಬುದ್ಧನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಬುದ್ಧಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನ ಮಲಸೋದರ ನಂದನನ್ನು ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು; ನಂದನು ತನ್ನ ರೂಪವಂತ ಪತ್ನಿ ಸುಂದರಿಯ ಪ್ರೇಮದ ಸೆಳೆತದಿಂದ ಪಾರಾಗಲಾರದ ಮಾನಸಿಕ ವೇದನೆ ಅನುಭವಿಸುವುದು; ಕೊನೆಗೆ ಬುದ್ಧ ತನ್ನ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ದೃಶ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ನಂದನ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯಾಮೋಹವು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆನ್ನುವುದು ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು. ಈ ಕೃತಿಯ ಅಂತಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಘೋಷ ತಾನು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಪೂರ್ಣಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಮನೋರಂಜನೆಗಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸೌಂದರನಂದ ಕೃತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದ ಪ್ರ. ಕೆ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜಪ್ಪನವರು "ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆಗೆ ಸ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ಪರಾವಲಂಬಿ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಬುದ್ಧನಂತಹವರ ಉಪದೇಶ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಪರಾವಲಂಬಿ ಸಾಧಕನ ಚಿತ್ರ ಸೌಂದರನಂದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟಾಂಗ ಮಾರ್ಗ ಸಾಧಕನಾದ ಅಶ್ವಘೋಷನ ಈ ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕನಾದ ಕೃತಿಗಳು" ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನ ಸೌಂದರನಂದ 18 ಸರ್ಗದ ಕಾವ್ಯ. 'ಸುಂದರಿ' ಮತ್ತು 'ನಂದ' ಎರಡು ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅಶ್ವಘೋಷನ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ 'ಸೌಂದರನಂದ' ಎಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸುಂದರಿ ಮತ್ತು ನಂದರು ಮಾನವ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರರು. "ಈ ಸೌಂದರನಂದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಾಮುಕ (ಸಂಸಾರಿ) ಬುದ್ಧ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಭಿಕ್ಷುವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶದ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸಿದನು ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಸದಾ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಷ್ಟೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಭೋಗ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಣಗುತ್ತ; ಮತ್ತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೃಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಅತಿರೇಕದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ ಸನ್ಯಾಸ ಜೀವನದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅಶ್ವಘೋಷನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ".

‘ಸೌಂದರನಂದ’ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕಡವ ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರು 1957ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ‘ಸೌಂದರನಂದ’ (2000) ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರ ಕಾವ್ಯವು ಹಳಗನ್ನಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ‘ಬುದ್ಧಚರಿತೆ’ ಮತ್ತು ‘ಸೌಂದರನಂದ’ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಸಮಾನ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ನೂರಾರು ವಚನಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. “ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಕೇವಲ ಅನುವಾದ ಸಂಪಾದನೆಗಳಲ್ಲ ಅವು ಕನ್ನಡದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕಗೊಳಿಸುವ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಬೌದ್ಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ಪಠ್ಯಗಳ ಅವಲೋಕನ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. (2010). ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ. ಮುದ್ದುಶ್ರೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. (2010). ಸೌಂದರನಂದ, ಕೆ.ಎಸ್. ಮುದ್ದಪ್ಪ ಸ್ಮಾರಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. (2004). ಬುದ್ಧನ ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು-ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ. ವಿಶ್ವಮೈತ್ರಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು.
- ಜಯರಾಮರಾಜೇ ಅರಸ್. (2009). ಪೌಲ್ ಕಾರೂಸ್‌ರವರ ನಿರ್ವಾಣ. ವಾಸನ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಹೆರ್ಮನ್ ಹೆಸೆ. (2012). ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ, ಜಯಕೃಷ್ಣ ಟಿ.ಎಸ್.(ಅನು.), ವಾಸನ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಹೊಸತು ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ (ಸಂ.) (2016, ಜನವರಿ): ಸಿದ್ಧನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ನವಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಆನಂದ ಕೆ. ಮತ್ತು ಹಾರ್ನರ್ ಐ.ಬಿ. (1968). ಗೌತಮ ಬುದ್ಧ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ನ್ಯೂ ದೆಹಲಿ.
- ಕುಮಾರಯ್ಯ ಡಿ.ಕೆ. (2011). ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ, ಗೋಕುಲ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ.
- ಲೀಲಾಭಟ್ ಬಿ.(ಅನು.), ಎಡ್ವಿನ್ ಅರ್ನಲ್ಡ್ (ಮೂ.). (1995). ಏಷ್ಯಾದ ಬೆಳಕು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು.
- ಮಧು ವೆಂಕಾರೆಡ್ಡಿ. (1996). ಧೇರೀಗಾಥಾ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಾ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.
- ವಸಂತಕುಮಾರ ತಾಳಜೆ. (2005). ಬೌದ್ಧಾಯನ. ಮುಂಬೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಂಬೈ.
- ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಬಿ.ವಿ.(ಅನು.),. (2007). ಅಶ್ವಘೋಷ : ವಜ್ರಸೂಚಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.